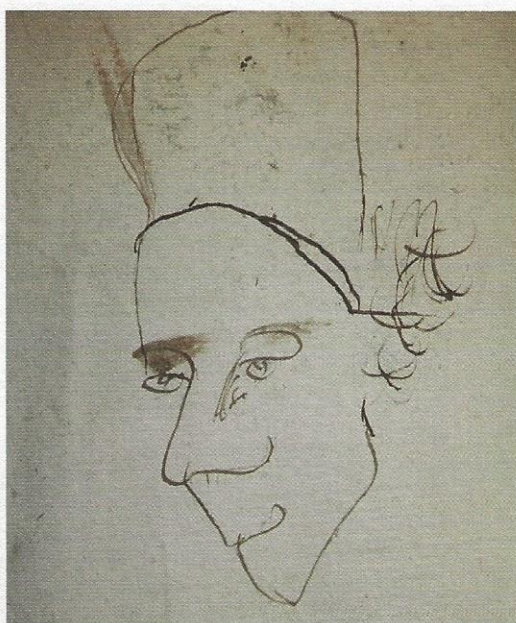

INHOUD

Een valse start	1
Colofon en praktische informatie	2
Achter de schermen van het stadsarchief: interview met Liesbeth Croimans	3
Een indrukwekkend pleidooi voor sociale huisvesting (II)	4
De 'kemel' van Leuven	6
Uitgelicht: Foto in de kijker	8

Blijf via onze website www.salsa-archief.be op de hoogte van alle activiteiten van SALSA! en volg het laatste nieuws over het stadsarchief via de facebookpagina www.facebook.com/stadsarchiefleuven

SALSA! vzw

Samen Actief voor het Leuvens StadsArchief
SALSA! Nieuwsbrief is een driemaandelijks nieuwsbrief, uitgegeven door SALSA! vzw, de Vriendenkring van het Leuvens Stadsarchief. Het abonnement is inbegrepen in de lidmaatschapsbijdrage voor de vzw.

Een valse start

Beste leden,

net als jullie hadden we ons 2020 – het jaar van ons vijftienjarig bestaan – heel anders voorgesteld. De impact van Covid-19 op ons dagelijkse leven en onze omgeving is erg groot en we hopen dat iedereen van jullie, alsook jullie vrienden en familie het goed stellen. Covid-19 had uiteraard ook gevolgen voor de werking van het stadsarchief en onze vriendenkring.

De bijzondere twintigste editie van Erfgoeddag, die in het weekend van 25 en 26 april zou doorgaan, werd omwille van veiligheidsredenen afgelast. Het thema 'de nacht' dat centraal zou staan tijdens deze feesteditie, zal hernomen worden in 2021. Ook de archiefbrunches van 21 maart (thema wegverkeer) en 6 juni (thema luchtverkeer) werden afgelast en zullen mogelijk naar een latere datum verplaatst worden. Het is momenteel nog niet duidelijk of de archiefbrunches die zijn gepland voor september en december kunnen doorgaan.

Na de wekenlange sluiting van de leeszaal omwille van Covid-19, heeft het stadsarchief haar deuren ondertussen terug beperkt geopend: voor noodzakelijke opzoeken in het kader van wettelijke activiteiten of officiële opleidingen kunnen bezoekers na afspraak op werkdagen (van 9 tot 13u) in het stadsarchief terecht. Het is op dit moment nog onduidelijk wanneer het stadsarchief opnieuw een breder publiek kan verwelkomen: dit hangt af van de evolutie van de gezondheidscrisis en de maatregelen die de federale overheid en het stadsbestuur afkondigen om de verspreiding van het virus tegen te gaan. De inrichting van de leeszaal is momenteel al aangepast zodat personeel en bezoekers voldoende afstand kunnen houden, maar het stadsarchief bezoeken vanuit persoonlijke interesse kan voorlopig dus nog niet. Voor meer informatie kunnen jullie terecht op de website van het stadsarchief, die steeds up-to-date wordt gehouden: www.leuven.be/stadsarchief.

Ook voor de activiteitenkalender van onze vriendenkring zijn er gevolgen. Fysieke vergaderingen met het bestuur waren de afgelopen maanden onmogelijk, wat de activiteitenplanning bemoeilijkte. Bovendien dient voor elk van de geplande activiteiten, waaronder onze jaarlijkse boekenverkoop en de viering van ons vijftienjarig bestaan, geëvalueerd te worden hoe we ze in veilige omstandigheden kunnen laten doorgaan. Aan de balie van de leeszaal zijn voorlopig geen publicaties meer verkrijgbaar, dit om de afstand tussen bezoekers en personeel te waarborgen. Tegen een kleine meerkost kunnen we wel nog steeds onze publicaties per post aan jullie bezorgen.

In tussentijd wensen we jullie veel leesplezier met deze nieuwsbrief. Wie heimwee heeft naar de leeszaal en haar vertrouwde gezichten kan alvast terecht op pagina 3 voor een interview met Liesbeth Croimans. Verder in de nieuwsbrief vinden jullie ook nog het tweede deel van de bijdrage van Jaak Brepoels over sociale huisvesting in de negentiende en de twintigste eeuw, alsook een artikel naar aanleiding van de restauratie van het Leuvense gerechtsgebouw. En zoals steeds verrast Gustaaf Janssens jullie op pagina 8 met een

mooie foto uit de collecties van het stadsarchief. Ditmaal koos hij voor een gekleurde prentbriefkaart met een zicht op de Vaartkom.

Graag herinneren we jullie ook nog even aan de betaling van het lidmaatschap voor 2020. Wie zijn lidmaatschapsbijdrage nog niet heeft gestort, maar graag toch nog onze nieuwsbrieven wil blijven ontvangen, kortingen wil genieten op de aankoop van onze publicaties en wil deelnemen aan onze activiteiten, nodigen we uit om €20 (gewoon lid) of €40 (steunend lid) over te schrijven op het rekeningnummer BE93 0682 4207 7267 met vermelding van naam en mailadres.

Zorg goed voor jezelf en voor elkaar, en graag tot binnenkort!
Valerie Vrancken, bestuurslid Salsa!

COLOFON

Redactie | Gilbert Huybens, Gustaaf Janssens,
Valerie Vrancken (eindredactie)
Redactieadres | Stadsarchief Leuven
Verantwoordelijke uitgever | Michel De Witte,
Papenstraat 21, 3350 Neerlinter
Beeldmateriaal | Stadsarchief Leuven, Liesbeth
Croimans, Amsab-ISG, Jaak Brepoels, Rijksarchief
Leuven
Druk | Drukkerij De Bie, Duffel
Vormgeving | Atelier A - www.atelierannelies.be

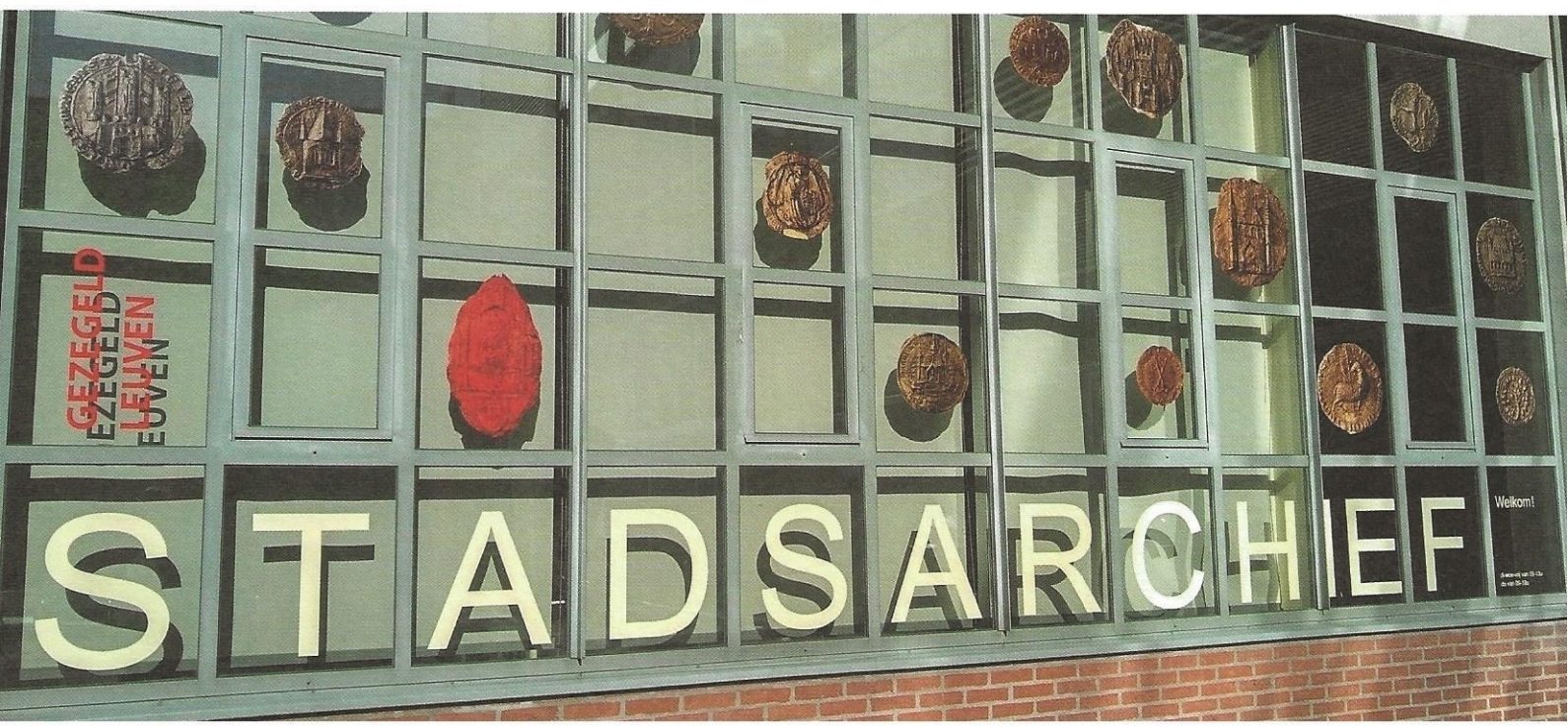
PRAKTISCHE INFORMATIE SALSA! VZW

website | www.salsa-archief.be
e-mail | salsaarchief@gmail.com
adres | Stadsarchief Leuven
Rijschoolstraat 4/001, 3000 Leuven
Bestuursleden | Jules Audiens, Fernand Bertrand,
Jaak Brepoels, Michel De Witte (voorzitter en
penningmeester), Koen Dobbelaere, Hendrik
Ollivier (secretaris), Carine Vanderwegen, Valerie
Vrancken
Erevoorzitter | Gustaaf Janssens

Lid worden? U kan lid worden van SALSA! vzw door overschrijving van €20 (voor gewone leden) of €40 (voor steunende leden) op volgend rekeningnr.: IBAN BE93 068-2420772-67. Dit lidgeld omvat de driemaandelijke nieuwsbrief, mogelijkheid tot aankopen van de eigen publicaties met korting en gratis toegang tot de activiteiten van de vriendenkring.

Stadsarchief Leuven
Rijschoolstraat 4/001, 3000 Leuven
Tel. 016/27 42 22
archief@leuven.be
Vanwege Covid-19 is de leeszaal beperkt geopend. Enkel voor noodzakelijke opzoeken in het kader van wettelijke activiteiten of officiële opleidingen zijn bezoekers na afspraak (min. 3 werkdagen op voorhand te maken per mail) welkom.

ISSN: 2593-6212

Achter de schermen van het stadsarchief:

interview met Liesbeth Croimans

In de rubriek 'Achter de schermen' stellen we u graag voor aan bekende en minder bekende gezichten die zich dagelijks inzetten voor de goede werking van het stadsarchief. Voor deze nieuwsbrief interviewden we Liesbeth Croimans. Zij leidt al jarenlang de leeszaalwerking in goede banen, maar verricht daarnaast ook nog tal van andere administratieve taken.

Kunt u kort uitleggen wat uw functie precies inhoudt?

Als senior administratief medewerker is mijn takenpakket divers. De taken zijn een goed evenwicht tussen front- en backofficetaken. Via de leeszaalwerking en de archiefbrunches is er het rechtstreekse contact met het archiefpubliek. De praktische opvolging van de archiefbrunches – van locatieprospectie tot de praktische organisatie op de dag zelf – brengt me op vele historische plekken. Door de opvolging van de algemene archiefmailbox zie ik de diversiteit aan vragen voor het stadsarchief, van de regelgeving voor genealogie, het leveren van iconografisch materiaal voor publicaties tot stamboomonderzoek in het kader van nalatenschappen. Daarnaast behandel ik de vragen van de dienst openbaarheid van de stad Leuven voor de inzage en/of kopie van bouwdoSSIERS via een 'aanvraag tot openbaarheid van bestuur'. Als bezoekers op afspraak naar de leeszaal komen, snor ik de bronnen op en leg ik ze klaar ter inzage. Voor de aanvragen voor beeldmateriaal scan ik foto's, plannen en andere bronnen.

Is er een bepaald archiefstuk – of bestand dat u bijzonder nauw aan het hart ligt?

In de archiefschatkamer gaat mijn voorkeur gaat uit naar het iconografisch materiaal, vooral naar de fotocollecties en qua esthetiek ook naar de porseleinkaarten. Mijn interesse gaat ook uit naar de collectie kaarten en plannen, zoals de kadasterplannen van 1813 en 1850. Ze tonen hoe Leuven is gegroeid en geëvolueerd. Verder kunnen ook de reclame- en politieke affiches me bekoren. Die laatste categorie is interessant qua inhoud en sprekende vormgeving, als staalkaart van het toenmalige politieke landschap. De plannen hoeven niet van prestigieuze gebouwen te zijn. Een mooi ingekleurd plan uit een bouwdoSSIER van een wederopbouw- of interbellumwoning apprecieer ik ook. Bij de foto's intrigeren de groepsfoto's me, van scholen, weesen ouderlingenhuisen, sport-, toneel- en zangverenigingen, oud-strijders, ... en industrie. De eind negentiende-eeuwse groepsfoto met de werkmannen in de Centrale Werkplaatsen van de NMBS, fier poserend op en naast een locomotief is een van mijn favorieten. Ook de foto's van verdwenen gebouwen en plaatsen, waaronder heel wat gangen, zijn een ware teletijdmachine.

Zijn er bepaalde momenten of ervaringen uit uw carrière in het stadsarchief die u altijd zullen bijblijven?

Sinds 1 mei 2012, Dag van de Arbeid, een symbolische datum, werk ik in het stadsarchief. Er zijn in die acht jaar al heel

wat kleine en grote(re) memorabele momenten de revue gepasseerd. Vooral aan een aantal archiefbrunches op speciale locaties bewaar ik goede herinneringen, onder meer aan de archiefbrunches in de kapel van het Zwartzusterklooster, het Justus Lipsiuscollege en MPC Terbank. Via de archiefbrunches locaties voor een dag ontsluiten voor een groter publiek, geeft veel voldoening.

Hoe bent u bij de stad Leuven als werkgever terecht gekomen?

Als inwoner van Leuven is het natuurlijk interessant om voor de stad Leuven te werken, ook omdat ik als fervente wandelaar zo steeds te voet naar het werk kan gaan. Mijn eerste passen als werknemer voor de stad Leuven zette ik via een aanwervingsexamen, en mijn eerste werkplek was de dienst cultuur, in het toenmalige Cultureel Centrum Romaanse Poort. Het was aangenaam om elke werkdag door de voormalige kloostergang te wandelen. Ook Tweebronnen is een speciale plek, van de hand van de gerenommeerde architect Henry van de Velde. Elke werkdag kunnen vertoeven in het archiefdepot, tussen de historische bronnen van en over Leuven is heel boeiend.

Veel Leuvenaars kennen u als een begenadigd quizzer. Hoe en wanneer hebt u die passie ontdekt?

Mijn quiz-vuurdoop kan ik niet dateren maar mijn winst in de Pappenheimers dateert toch alweer van dertien jaar geleden. De Leuvense kleuren mogen verdedigen in De Slimste Gemeente in 2013, samen met Tom Troch en toenmalig burgemeester Louis Tobback was fijn. Quizzen is aangenaam, zowel individueel als in teamverband. Je traint daarmee je geheugen en je algemene kennis blijft op peil. Met nostalgie denk ik terug aan de befaamde Leuvense Ken Uw Stad of K.U.S.-quizzen, waarvan de laatste editie als ik me niet vergis negen jaar geleden plaatsvond. Dat was toch wel het quiz-hoogtepunt van het jaar!

Een indrukwekkend pleidooi voor sociale huisvesting (II)

Inspecteurs van het Bureau van Godshuizen en Weldadigheid onderzochten in 1914 de leefsituatie in de Leuvense gangetjes. In een zeer gedetailleerd 54 pagina's tellend verslag stelden zij hun bevindingen in juni dat jaar voor aan de bestuursleden van het Bureau. Dit verslag maakt deel uit van een archiefbundel die recent door het OCMW aan het stadsarchief werd overgedragen. In deze tweede bijdrage gaan we na welke invloed deze bevindingen hadden op het sociaal huisvestingsbeleid van de stad.

Een krachtig pleidooi voor sociale huurwoningen

Het besef dat de huisvestingswet voorbij ging aan de meest dringende noden klonk door in de bittere inleidende commentaar van de socialist Louis Tielemans (°1879-1960) op het rapport van juni 1914. Daarin pleitte hij voor de bouw van sociale huurwoningen met argumenten die een eeuw later verrassend actueel klinken. De overheid

moest in zijn ogen de oorlog verklaren aan de verkrotte sloppenwijken. Niet door bijstand te verlenen die de ellende in stand hield, noch door huizen aan te bieden waarvan de bewoners nooit eigenaar konden worden, maar met de bouw van comfortabele en betaalbare huurwoningen door een publieke maatschappij.

Zijn oproep ging verloren in het wapengekletter van de eerste wereldoorlog. De Duitse soldateska hadden vooral de rijkere stadsgedeelten in de as gelegd. Maar ook in de volkswijken waren de voor de Duitse furie gevluchte bewoners bij hun terugkeer (gehuurde) have en goed kwijt. Toen de kruitdampen optrokken, het kanongebulder zweeg en het eerste puin in de zwaar geteisterde stad geruimd was, werd wat nog recht stond aan onbetaalbare huurprijzen op de markt gebracht. Tientallen gezinnen stonden op straat en werden opgevangen in noodwoningen of barakken gefinancierd door het Albertfonds. Anderen waren aangewezen op kamers

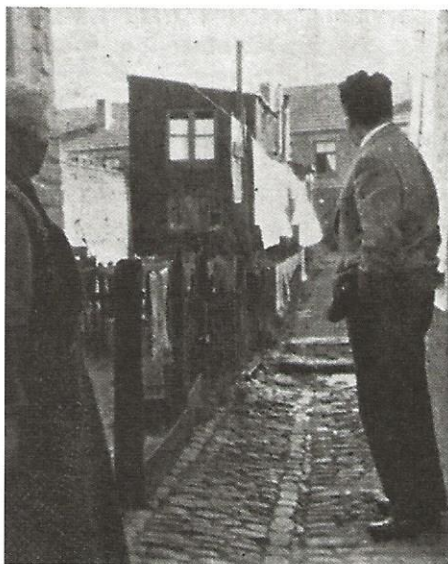
en te kleine appartementjes, vaak in krochtige kelderverdiepingen. De schade aan de infrastructuur en het gebrekkige onderhoud van de riolering was immens. Klachten daarover waren legio.

In september 1919 stelde Marcel Lens, directeur van openbare werken, aan de gemeenteraad voor de gehele binnenstad en dus ook de volksbuurten en de gangetjes te betrekken bij de wederopbouw. In het uitvoeringsprogramma was veel ruimte voorzien voor volkshuisvesting, met een net van tuinvijken en openbare parken op de vrijliggende terreinen op de noordoostelijke hellingen van de stad. Daar was nog plaats voor fraaie arbeidersbuurten waar de werkmans na zijn dagtaak, ver van de stank van de fabrieken, in zijn tuin zou kunnen genieten van de natuur en de frisse lucht.¹ Maar het voorstel om die gronden aan te kopen tegen betaalbare prijzen liep spaak op verzet van de

De Fonteinstraat en omgeving, jaren 1920 – fotocollectie Stadsarchief

¹ Bulletin Communal, 1919, p. 383-403

Een gangetje in Leuven in de jaren 1950, foto uit de Volkskrant – collectie Amsab-ISG

Het Vriezenhof – foto: Jaak Brepoels

grondeigenaars en op het beleid dat alle voorrang gaf aan de financiering van de wederopbouw, die uiteindelijk de zichtbare ruimtelijke scheiding tussen arm en rijk in stand hield.²

Dankzij een electorale doorbraak kon de socialistische Belgische Werkliedenpartij (BWP) een aantal realisaties afdwingen (het algemeen mannenstemrecht, de achturige werkdag, een wettelijk pensioen en de afschaffing van het stakingsverbod), waar- onder de oprichting van de Nationale Huisvestingsmaatschappij als instrument om tegen uiterst voordelige leningsvoorwaarden gronden aan te kopen en goedkope woningen te bouwen. In juni 1921 werd in Leuven de Maatschappij voor de Bouw van Goedkope Woningen boven de doopvont gehouden. Het kapitaal werd bijeengebracht door de stad, de rijksoverheid, de provincie, het Weldadigheidsbureau en een aantal Leuvense bedrijven (Remy, Vanderelst, Marie Thumas, brouwerijen La Vignette en Van Tilt). Onder het voorzitterschap van Louis Tielemans bouwde deze maatschappij tussen 1923 en 1929 rond de 414 sociale huurwoningen in de stad zelf en twee tuinwijken in Heverlee. In de voorkeur voor tuinwijken, de oprichting van huurderscoöperatieven en collectieve wijkvoorzieningen was de socialistische inspiratie merkbaar. In de tuinwijk vond de werkman wat

in de overbevolkte gangetjes ontbrak: ruimte, zon, licht, lucht en een tuintje. Na twee voorzichtige pogingen in die richting, nl. in de Voorzorgstraat en de Tervuursevest, hield de maatschappij het om financiële redenen voor bekeken. In Heverlee bouwde de maatschappij De Goede Haard de wijk Matadi.

Gangetjes zouden nog decennialang de Leuvense binnenstad ontsieren

De sociale woningbouwactiviteit viel in de jaren dertig zo goed als stil als gevolg van de crisis. De katholieke regeringen draaiden de kraan dicht, bevreesd als ze waren dat sociale 'rode' woonwijken de voorbode waren van de collectivistische maatschappij. In 1930 waren amper dertig gangen afgebroken. Ook de andere partijen gingen niet vrijuit. De verwaarlozing van het huisvestingsprobleem door het paarse schepencollege (1932-1938) kwam bij de gemeenteraadsverkiezingen onverwacht aan bod naar aanleiding van de ambitieuze heraanleg van de Volksplaats (nu Ladeuzeplein) tot een beeldentuin als eerbetoon aan Constantin Meunier.³ De oppositie bij monde van de Katholieke Partij vond dat dit prestigeproject weinig te maken had met echte urbanisatie, dat vooral het probleem van de krotwoningen moest oplossen. Onder de hoofding

De misdaad tegenover de arbeidersklas zette de nieuwe partij Rex met een gigantische affiche de luxueuze woningen van de socialistische schepenen af tegen de gangetjes, 'haarden van tering, ontucht en communisme'.⁴ Het leverde Rex, de partij van Léon Degrelle, een zetel op in het nieuwe katholieke schepencollege.

Vijfendertig jaren en twee verwoestende wereldoorlogen na het rapport uit 1914 was er op het terrein niet veel veranderd.⁵ In 1948 leefden 1.854 inwoners of 5 procent van de bevolking in 622 huisjes van 79 gangen. De huur ervan bedroeg meer dan die door de Gewestelijke Maatschappij aangeboden sociale woningen. Franz Tielemans zou in de sporen van zijn vader treden. Als eerste socialistische burgemeester (1952-1958) maakte hij krotopruiming en de constructie van vervangende nieuwbouwcomplexen (o.a. Sint Maartensdal, Balsembloemhof, Vriezenhof) tot prioriteit.⁶ Tussen 1953 en 1958 werden 224 krotten gesloten en 101 afgebroken, maar niet zonder vervangende huisvesting (Vriezenhof, De Dageraad en de Albomen, Balsembloemhof). Sint Maartensdal kende duplexen, die herinnerden aan de oude arbeidershuisjes die verlaten werden. De gangetjes die elke vorm van sanering overleefden, kregen al dan niet gerenoveerd een nieuw leven als studentenhuusvesting.

² P. Uyttenhove & J. Celis, *De wederopbouw van Leuven na 1914*, Leuven, 1991.

³ M. Derez, 'Een plein voor een bibliotheek. Bij de heraanleg van het Monseigneur Ladeuzeplein te Leuven', in: *Monumenten en Landschappen*, 9 (1990), p. 29-54.

⁴ SAL, *Politieke affiches*, nr. 347.

⁵ L. Robberechts, *Levenswijze van de gang-bewoners te Leuven*, eindwerk Katholieke Sociale Hogeschool voor Vrouwen, Brussel, 1948.

⁶ Zie o.m. J. Brepoels, *Wij zijn de bouwers van een komende aarde*, Gent, 2011, p. 135-138; J. Van De Maele, *Felbevochten vergroeningen. Het Leuvense stadsnatuurbeleid 1918-1958* (SALSA!-cahier, 8), Leuven, 2012 en T. Verschaffel, *Leuven 1958* (SALSA!-cahier, 6), Leuven, 2008.

De 'kemel' van Leuven

In november 1923 werd het startschot gegeven voor de bouw van het Leuvense gerechtsgebouw. Het monumentale bouwwerk werd destijds met gemengde gevoelens onthaald en werd al spottend 'kemel' en 'olifant' genoemd. Naar aanleiding van de recente restauratie belicht de expo *Een historische blik op het Leuvense gerechtsgebouw* dit najaar de rijke beeldtaal en bewogen geschiedenis van het gebouw aan het Smoldersplein.

Het nieuwe gerechtsgebouw verving de voormalige universiteitscolleges in de Nieuwstraat (o.a. de Vicus Artium en het Sint-Ivocollege) die voordien de gerechtelijke diensten in Leuven huisvestten. Nadat deze panden zwaar beschadigd werden tijdens de Brand van Leuven in augustus 1914, besliste de Brabantse provincieraad – die wettelijk verplicht was om te voorzien in lokalen voor de rechtspleging – de constructie van een nieuwbouw te bekostigen. Dat bood meteen de kans om tal van gerechtelijke en verwante administratieve diensten in één gebouw samen te brengen en zo de gerechtelijke werking te optimaliseren. Aanvankelijk hadden de provincieraad en de magistratuur hun oog laten vallen op een perceel bovenaan het Volksplein (het huidige Ladeuzeplein). Hoewel de bouwplannen al vergevorderd waren en er reeds gronden waren aangekocht, besloot de provincieraad in 1921 het terrein echter af te staan voor de bouw

van de nieuwe universiteitsbibliotheek.

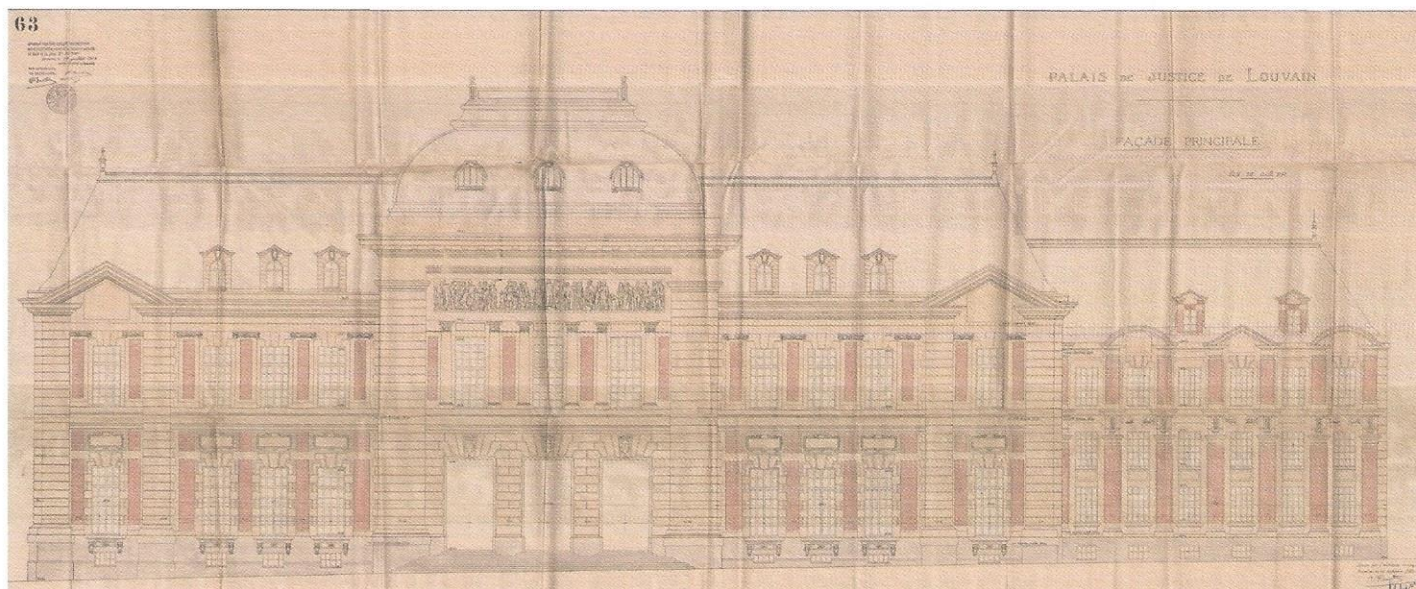
Meerdere sites werden nadien overwogen, maar in augustus 1921 viel de keuze definitief op de huidige locatie aan het Smoldersplein, een site die zwaar getroffen was tijdens de Eerste Wereldoorlog. Als architect stelde de provincie Oscar Francotte (Chênée, 1857 – Ukkel, 1935) aan, die zijn opleiding genoot aan de *École des Beaux-Arts* te Parijs en die onder meer betrokken was bij de bouw van de Triomfboog in het Jubelpark en het Congomuseum in Tervuren. Hij ontwierp een gebouw in een historiserende stijl met renaissance- en barokelementen en een overkoepeld hoofdvolume met een ruime hal, wandelzalen en traphal. De eigenlijke bouw nam zes jaar in beslag en de totale kosten bedroegen in 1932 net geen 15 miljoen Belgische frank, terwijl ze in 1922-1923 op zo'n 5 à 7 miljoen frank waren geraamd.

Bij de ingebruikname in september 1930, bood het gerechtsgebouw plaats aan de rechtbanken van eerste aanleg (burgerlijk en strafrechtelijk), de handelsrechtbank, de vrederechten, de werkrechtssraad, de gerechtelijke politie, het parket van de Leuvense procureur des Konings en het arrondissementscommissariaat. Er waren vier zittingszalen voorzien: op het gelijkvloers voor de strafrechtelijke rechtbank en de vrederechten, op de 2de verdieping voor de handels- en burgerlijke rechtbank. Daarnaast verhuurde de provincie lokalen aan andere administratieve diensten (o.a.

Valerie Vrancken i.s.m.
Nicolas Mazeure

kadaster, hypotheeken en belastingen). Volgend op de uitbreiding van de gerechtelijke organisatie weken deze diensten later uit naar andere locaties. De ruimte die daarbij vrij kwam volstond echter niet op de lange termijn: in de periode 1988-1990 ging men daarom over tot de bouw van een nieuwe vleugel aan de Vaartstraat, op de plaats van het voormalige Lovanium bioscoopcomplex. In 1996 drong een nieuwe ingreep zich op: met de splitsing van de provincie Brabant in 1995, diende er ook een Assisenhof met bijhorende gerechtelijke diensten in Leuven gevestigd te worden. Het hof kreeg de lokalen en de zittingszaal toegewezen van de vrederechten, die op hun beurt in 2001 definitief onderdak vonden in het Villerscollege in de Vaartstraat.

Voor de decoratie van het gerechtsgebouw werkte architect Oscar Francotte samen met gerenommeerde kunstenaars. Zo ontwierp Egide Rombaux het centrale gevelreliëf met de voorstelling van het 'Salomons oordeel', en steunde hij voor het linker- en rechterreliëf ('clementie' en 'recht') van de voorgevel op het vakmanschap van Frans Huygelen en Léandre Grandmoulin. Een echte blikvanger binnenin het gebouw is de plafondschildering van Albert Ci-amberlani die de traphal bekroont. In heldere kleuren en met antieke

Plan met ontwerp van de voorgevel van het gerechtsgebouw, Oscar Francotte, 30 september 1922 – Rijksarchief Leuven

naakte figuren verbeeldde de kunstenaar een imposante allegorie van de gerechtigheid. Ook de wandschilderingen die Pierre Van Humbeeck aanbracht in de zittingszalen en het schilderwerk van Omer Dierickx op de 2de verdieping zijn zeker een bezoek waard.

De rijke beeldtaal en centraliserende functie van het bouwwerk konden echter niet voorkomen dat het gerechtsgebouw ten prooi viel aan felle kritiek. Vooral de omvang ervan en de immer oplopende bouwkosten gaven aanleiding tot polemiek. In 1927 was de maat vol voor enkele katholieke oppositieleden: zij verweten de provinciale deputatie spilziek te zijn, stelden dat de kolossale dimensies van het gebouw niet overeenstemden met de reële noden en vonden de stijl van het gebouw niet passen in het Leuvense stedelijke weefsel. Antoine Leonard, provincieraadslid voor de katholieke partij, sprak over 'geldverspilling' en in de volksmond werd het gebouw al spottend 'kemel' en 'olifant' genoemd. De media pikte er gretig op in en verweet de provincie grootheidswaanzin. In het defensief gedwongen, zagen zowel de provinciale deputatie als de architect zich genooddacht te verweren. De voordelen van de centralisatie van gerechtelijke en administratieve diensten en de uitstraling van het gebouw verantwoordden in hun ogen de grote omvang; de muntdevaluatie en de duurzaamheid van de gekozen materialen verklaarden op hun beurt de oplopende kosten.

Een nieuwe woelige periode voor het gerechtsgebouw brak aan met de Tweede Wereldoorlog. Na de Slag om Leuven op 14 mei 1940 eiste de Duitse bezetter (delen van) openbare gebouwen op om de eigen diensten te huisvesten. In het gerechtsgebouw werd zo de plaatselijke *Kommandantur* ondergebracht, waardoor het pand uitgroeide tot het administratieve hart van de bezetingsmacht in de regio Leuven. Aangezien de Belgische gerechtelijke instanties wilden voorkomen dat de Duitsers een totale greep kregen op de rechtsgang, werd er gekozen voor een 'aanwezigheidspolitiek'. Deze 'politiek van het minste kwaad' leidde echter tot continue spanningen en bevoegdheidsconflicten tussen de bezetter, de magistratuur en de gerechtelijke politie. Enkele Leuvense magistraten, advocaten en personeelsleden waren bovendien actief in het verzet. De bekendste onder hen was

Duitse soldaten voor het Leuvense gerechtsgebouw tijdens de Tweede Wereldoorlog – fotocollectie stadsarchief

Het Leuvense gerechtsgebouw na de bombardementen van mei 1944, foto genomen vanop de Sint-Pieterskerk – fotocollectie stadsarchief

dienstdoend procureur des Konings Jean 'Fernand' Van Oorlé. Na zijn arrestatie door de Gestapo werd hij in juni 1944 onthoofd in de gevangenis van Wolfenbüttel.

Ook vlak na de bevrijding van Leuven vielen er nog slachtoffers onder het personeel van het gerechtsgebouw: op 6 september 1944 werden twee gerechtelijke inspecteurs en hun diensthoofd omgebracht door terugtrekkende Duitse troepen terwijl ze in dienstverband op weg waren naar Tienen. De tol van de Tweede Wereldoorlog was niet alleen hoog voor het personeel, maar ook voor het bouwwerk zelf. Zoals ruim duizend andere gebouwen in Leuven raakte het zwaar beschadigd tijdens de onnauwkeurig uitgevoerde bombardementen van de geallieerden op de stationsomgeving op 12 en 13 mei 1944. De renovatie van het gebouw

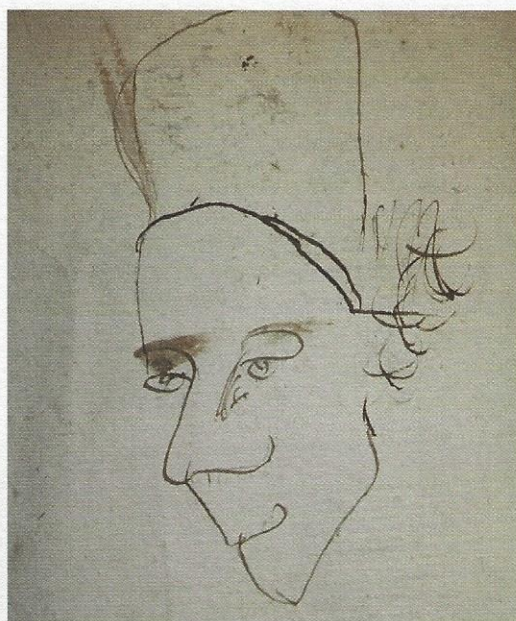
sleepte lang aan en ging gepaard met hoge kosten. Pas op 10 maart 1951 werd het gerechtsgebouw weer feestelijk geopend, klaar voor een nieuw tijdperk.

Meer weten?

De tentoonstelling *Een historische blik op het Leuvense gerechtsgebouw* is (onder voorbehoud vanwege Covid-19) vrij te bezoeken in het gerechtsgebouw vanaf Open Monumentendag op 13 september. Op de website www.erfgoedplus.be zal u ook een digitale expo kunnen bezichtigen en de provincie Vlaams-Brabant werkte voor de gelegenheid de wandelgids *Justitie verbeeld. Het architecturaal ontwerp en de beeldende decoratie van het Leuvense gerechtsgebouw* uit. De tentoonstelling is een organisatie van de Provincie Vlaams-Brabant, Rijksarchief Leuven, FOD Justitie, Regie der Gebouwen, Stad Leuven en Balie Leuven.

INHOUD

Een valse start	1
Colofon en praktische informatie	2
Achter de schermen van het stadsarchief: interview met Liesbeth Croimans	3
Een indrukwekkend pleidooi voor sociale huisvesting (II)	4
De 'kemel' van Leuven	6
Uitgelicht: Foto in de kijker	8

Blijf via onze website www.salsa-archief.be op de hoogte van alle activiteiten van SALSA! en volg het laatste nieuws over het stadsarchief via de facebookpagina www.facebook.com/stadsarchiefleuven

SALSA! vzw

Samen Actief voor het Leuvens StadsArchief
SALSA! Nieuwsbrief is een driemaandelijks nieuwsbrief, uitgegeven door SALSA! vzw, de Vriendenkring van het Leuvens Stadsarchief. Het abonnement is inbegrepen in de lidmaatschapsbijdrage voor de vzw.

Een valse start

Beste leden,

net als jullie hadden we ons 2020 – het jaar van ons vijftienjarig bestaan – heel anders voorgesteld. De impact van Covid-19 op ons dagelijkse leven en onze omgeving is erg groot en we hopen dat iedereen van jullie, alsook jullie vrienden en familie het goed stellen. Covid-19 had uiteraard ook gevolgen voor de werking van het stadsarchief en onze vriendenkring.

De bijzondere twintigste editie van Erfgoeddag, die in het weekend van 25 en 26 april zou doorgaan, werd omwille van veiligheidsredenen afgelast. Het thema 'de nacht' dat centraal zou staan tijdens deze feesteditie, zal hernomen worden in 2021. Ook de archiefbrunches van 21 maart (thema wegverkeer) en 6 juni (thema luchtverkeer) werden afgelast en zullen mogelijk naar een latere datum verplaatst worden. Het is momenteel nog niet duidelijk of de archiefbrunches die zijn gepland voor september en december kunnen doorgaan.

Na de wekenlange sluiting van de leeszaal omwille van Covid-19, heeft het stadsarchief haar deuren ondertussen terug beperkt geopend: voor noodzakelijke opzoekingen in het kader van wettelijke activiteiten of officiële opleidingen kunnen bezoekers na afspraak op werkdagen (van 9 tot 13u) in het stadsarchief terecht. Het is op dit moment nog onduidelijk wanneer het stadsarchief opnieuw een breder publiek kan verwelkomen: dit hangt af van de evolutie van de gezondheidscrisis en de maatregelen die de federale overheid en het stadsbestuur afkondigen om de verspreiding van het virus tegen te gaan. De inrichting van de leeszaal is momenteel al aangepast zodat personeel en bezoekers voldoende afstand kunnen houden, maar het stadsarchief bezoeken vanuit persoonlijke interesse kan voorlopig dus nog niet. Voor meer informatie kunnen jullie terecht op de website van het stadsarchief, die steeds up-to-date wordt gehouden: www.leuven.be/stadsarchief.

Ook voor de activiteitenkalender van onze vriendenkring zijn er gevolgen. Fysieke vergaderingen met het bestuur waren de afgelopen maanden onmogelijk, wat de activiteitenplanning bemoeilijkte. Bovendien dient voor elk van de geplande activiteiten, waaronder onze jaarlijkse boekenverkoop en de viering van ons vijftienjarig bestaan, geëvalueerd te worden hoe we ze in veilige omstandigheden kunnen laten doorgaan. Aan de balie van de leeszaal zijn voorlopig geen publicaties meer verkrijgbaar, dit om de afstand tussen bezoekers en personeel te waarborgen. Tegen een kleine meerkost kunnen we wel nog steeds onze publicaties per post aan jullie bezorgen.

In tussentijd wensen we jullie veel leesplezier met deze nieuwsbrief. Wie heimwee heeft naar de leeszaal en haar vertrouwde gezichten kan alvast terecht op pagina 3 voor een interview met Liesbeth Croimans. Verder in de nieuwsbrief vinden jullie ook nog het tweede deel van de bijdrage van Jaak Brepoels over sociale huisvesting in de negentiende en de twintigste eeuw, alsook een artikel naar aanleiding van de restauratie van het Leuvense gerechtsgebouw. En zoals steeds verrast Gustaaf Janssens jullie op pagina 8 met een